

GRATIS MEENEMEN

Turfroute

INSPIRATIEMAGAZINE • OP EN ROND HET WATER

ONTDEK DE TURFROUTE
OP JOUW MANIER

De Turfroute is veel meer dan alleen een toeristische vaarroute door Zuidoost-Friesland. Het prachtige landschap, de bijzondere dorpen, de indrukwekkende historische verhalen. Je kunt het gebied op zoveel verschillende manieren beleven. Laat je door dit gratis magazine inspireren en kies je eigen weg. **Veel plezier!**

APPELSCHA
BUITEN
WALHALLA

OOSTERWOLDE
HEEFT ALLES
DICHTBIJ

GORREDIJK
POORT VAN DE TURFROUTE
VAREN • FIETSEN • WINKELN • WANDELEN

DE TURFROUTE VERRAST ALTIJD

De Turfroute is al vijftig jaar een bekende trekpleister in Zuidoost-Friesland. Tienduizenden vaartoeristen ontdekten vanaf de historische vaarroute de pracht van deze regio. Het afwisselende landschap. De dynamische dorpen zoals Gorredijk en Appelscha. De rust op de lange stukken. De levendigheid rond bruggen en sluisen. Er is veel te ontdekken. En overal vind je sporen die terugvoeren naar de turfwinning die zoveel invloed had op deze regio. Zowel economisch als sociaal.

En dan te bedenken dat er zo'n vijftig jaar geleden serieuze plannen waren om deze historische vaarwegen af te sluiten. Met dank aan voorvechters en veel vrijwilligers is dat voorkomen. Gelukkig maar! Daardoor kunnen we nu nog steeds genieten van de Turfroute.

Soms liggen de bijbehorende verhalen eenvoudig winbaar aan de oppervlakte, zoals eerder het hoogveen. Soms moet je iets meer moeite doen om de pareltjes aan de oppervlakte te halen, zoals destijds in het laagveen.

De Turfroute-regio is niet alleen leuk vanaf het water. Ook wandelend, op de fiets of met een andere vervoermiddel is er veel te beleven. En steeds kom je terug bij de Turfroute als belangrijke navelstreng van het gebied. De snelweg van het verleden die nu voor rust en ontspanning zorgt.

In dit **inspiratiemagazine** vind je volop ideeën en tips voor activiteiten. Om zelf je eigen koers te zoeken en te vinden. Op zoek naar de verhalen van toen en nu. Om een ontgonnen gebied opnieuw te ontginnen.

Inhoud

- 04 • Het verhaal van de Turfroute
- 08 • De strijd tegen sluiting
- 10 • De elf bruggen van Gorredijk
- 12 • Met de sloep naar Gorredijk
- 13 • Steffen de beurtskipper
- 14 • Naar de macht en het geld
- 16 • In en om Gorredijk
- 18 • Terug naar de basis rond Nij Beets
- 20 • Lekker! Oranjekoek
- 21 • De sluiswachters als gastheer
- 22 • Rondje Ontwijk
- 24 • Ontdek de Tjonger
- 26 • Op pad vanuit Oosterwolde
- 28 • In en om Oosterwolde
- 30 • Met de kids in Appelscha
- 32 • Klimmen en dalen met MTB
- 33 • In en om Appelscha
- 34 • Van Moskou via Egypte naar Frankrijk
- 36 • Voorzieningen onderweg
- 37 • Overnachtingsmogelijkheden

BELEEF DE HISTORIE

HET LANDSCHAP, DE DORPEN, DE WATERWEGEN. IN ZUIDOOST-FRIESLAND VIND JE OVERAL SPOREN VAN DE TURFWINNING VAN WELEER. EEN RAZEND INTERESSANTE GESCHIEDENIS DIE JE OP VEEL PLEKKEN KUNT BELEVEN. MET DE TURFRROUTE ALS CENTRALE AS. OF JE NU VAART, WANDELT, FIETST OF ANDERS DOOR HET GEBIED TREKT, STEEDS KOM JE DE TURFRROUTE WEER TEGEN.

Om het gebied goed te kunnen begrijpen, eerst een korte geschiedenis. In de ijstijden zorgen bewegende ijslagen in Zuidoost-Friesland voor langgerekte ruggen van keileem en andere meegevoerde afzettingen. Langs die ruggen vormen zich diepe dalen voor de waterafvoer. Ze zijn op oude kaarten herkenbaar als Boarn/Koningsdiep, de Linde en de Tjonger. In de loop der eeuwen ontstaan in deze dalen veenmoerassen.

STEEDS HOGEROP

Het zijn voor de mens lang slecht toegankelijke gebieden, weinig aantrekkelijk om je te vestigen. Dat verandert wanneer de bevolking in aantal toeneemt; dan komt ook Zuidoost-Friesland in beeld. Om hier landbouw te kunnen bedrijven, is het wel belangrijk om water af te voeren. Dat slaagt. Het gaat goed, tot blijkt dat drooggemaakt veen inklinkt en het water weer opruikt. Om droge voeten te houden, trekt de bevolking naar hoger gelegen gebieden in de directe omgeving. Hier ontwikkelen zich series dorpen. De boeren gebruiken de lager gelegen

gronden als uitgebreide hooilanden. Vanaf de zeventiende eeuw ontwikkelt zich een grootscheepse exploitatie van het veen. De turfwinning heeft grote effecten op de regionale economie, maar ook op het landschap. Er worden vaarten en wijken gegraven, voor de afvoer van het water en voor het vervoer van de turf. Hierdoor ontstaan nieuwe dorpen zoals Gorredijk, Bakkeveen en later Nij Beets. Al bestaande dorpen, zoals Oosterwolde en Appelscha, maken dankzij de vervening een forse groei door.

VERMOGENDE HEREN

De ontginning van de venen in Zuidoost-Friesland is het werk van vermogende particulieren; zij organiseren zich in zogenaamde compagnieën. Het begint bij de Heeren van het Veen, die in de zeventiende eeuw vanuit Heerenveen richting het oosten de Schoterlandse Compagnonsvaart laten graven. Vanuit Drachten werkt de Drachtster Compagnie richting Frieschepalen en Bakkeveen. In het tussenliggende gebied investeert de Compagnie van Kortezwaag in het Gorreveen. In

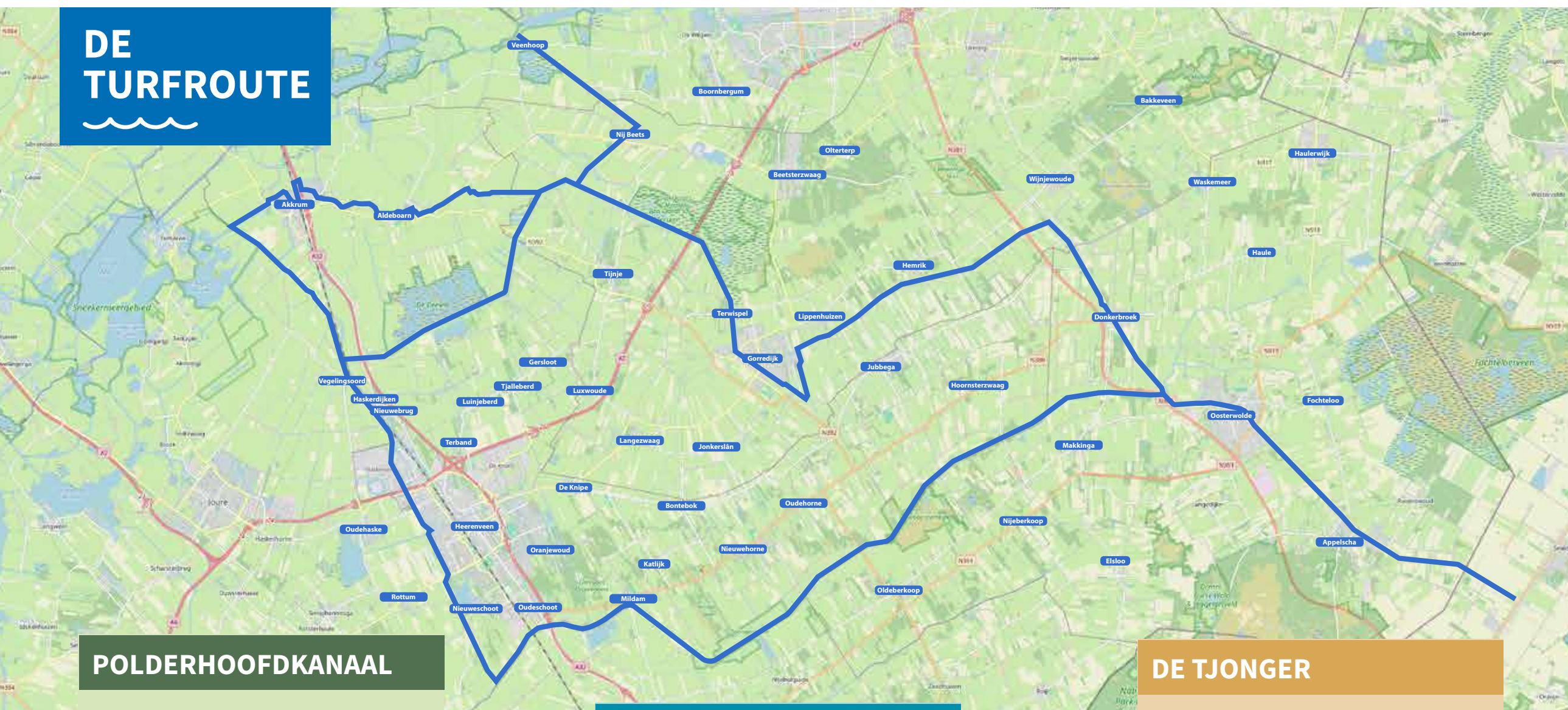
1606 krijgen deze verveners vergunning om een sluis te bouwen, maar het duurt nog tot rond 1630 voordat het ook daadwerkelijk zover is. Het is de geboorte van Gorredijk.

Ook andere investeerders zien kansen. In 1645 ontstaat de Opsterlandse Compagnie. Zij staan aan de basis van de Opsterlandse Compagnonsvaart. De aanleg van de vaart gaat met horten en stoten, zoals blijkt uit de jaartallen waarin de sluizen zijn gebouwd. Pas in 1767 wordt het huidige Wijnjewoude bereikt. De Compagnie wil de vaart eigenlijk doortrekken naar Bakkeveen, maar de Drachtsters zijn daar eerder.

De hoge heren besluiten met de Opsterlandse Compagnonsvaart af te buigen richting het oosten. Richting Donkerbroek, met als einddoel de exploitatie van het hoogveen bij Appelscha. In 1816 wordt Oosterwolde bereikt, de Drentse grens komt in 1827 in zicht. Het doortrekken naar de Drentsche Hoofdvaart ligt politiek en waterstaattoets lastig; dat lukt pas in 1894. >>

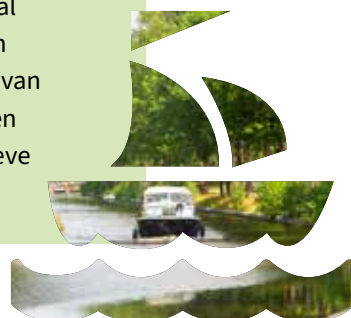

DE TURFROUTE

POLDERHOOFDKANAAL

In 1874 start het uitgraven van het Polderhoofdkanaal, een verbinding tussen het open water van het Grietmansrak bij De Veenhoop en de Opsterlandse Compagnonsvaart. Met aan beide uiteinden een sluis. Als de turfwinning definitief ten einde is, verdwijnt in 1955 de Noordersluis bij De Veenhoop onder een laag zand; acht jaar later wordt de sluisolk aan de andere kant van het kanaal volgestort. In Nij Beets en De Veenhoop ontstaan later initiatieven om het kanaal voor het toerisme te heropenen. Na een langdurig proces en met inachtneming van de natuur, is het in 2015 zover. Sindsdien is het Polderhoofdkanaal een alternatieve toegang tot de Turfroute.

NIEUWE VAART

De aanleg van de Opsterlandse Compagnonsvaart vanuit Gorredijk richt zich vooral naar het oosten. Voor de verbinding met de rest van de provincie worden bestaande waterwegen gebruikt. Via de Klidze Rjocht en de Wide Wispel naar het huidige Tijnje. Via het Tynjerak en het Lange Rak wordt uiteindelijk de Boarn bij het buurtschap Ulesprong bereikt. Een route met obstakels en ondiepten. Halverwege de negentiende eeuw wordt daarom de ruim negen kilometer lange Nieuwe Vaart gegraven, van Gorredijk via Terwispel in een nagenoeg rechte lijn naar de Ulesprong. Nu onderdeel van de Turfroute.

DE TJONGER

De rijk meanderende Tjonger is eind negentiende eeuw verworden tot een klein stroompje van maar een paar meter breed, amper meer bevaarbaar. De economische ontwikkeling én de ontwatering van het gebied vragen kanalisatie van het oude riviertje. De oude stroom wordt rechtgetrokken. De Tjonger loopt door een van de oude rivierdalen in Zuidoost-Friesland. Op oude kaarten lijkt de Tjonger oostwaarts door te lopen, tot de vermoedelijke bron ergens tussen Haule en Veenhuizen. De naam Tjonger wordt afgewisseld met de Kuinder of Kuunder, de Stellingwerfse naam. De rivier vormt al eeuwen een grens. Aanvankelijk tussen Friesland en Drenthe, later tussen de Stellingwerfen en de noordelijk gelegen Friese grietenijen. De Tjonger is ook een taalgrens tussen het Fries en het Stellingwerfs.

Verval is twaalf meter

De Opsterlandse Compagnonsvaart tussen Gorredijk en de Drentsche Hoofdvaart wordt, uiteindelijk 34 kilometer lang, in circa twee eeuwen tot stand gebracht. Het waterpeil ligt in Gorredijk wel twaalf meter lager dan in Smilde. Maar liefst negen sluizen overbruggen dat hoogteverschil. Op sommige trajecten volgen de sluizen elkaar snel op, maar tussen de Wijnjeterper sluis en het Nanningaverlaat ligt 11,5 kilometer sluisvrij vaarwater.

	BOUWJAAR	VERVAL (CM)
Gorredijk	1631	112
Lippenhuizen	1736	119
Hemrik	1755	89
Wijnjeterp	1785	117
Nanningaverlaat	1816	161
Fochteloo	1817	141
Stokersverlaat	1819	198
Bovenstverlaat	1820	126
Damsluis	1894	140

Vaarinfo

DE TURFROUTE KENT TWEE VARIANTEN

- De kleine route (105 km) loopt door heel Zuidoost-Friesland.
- De grote complete route (190 km) loopt ook door de provincies Overijssel en Drenthe.

Max. afmeting boot: lengte 28 m, breedte 5 m

Max. diepgang boot: 1,30 m

(LET OP: Polderhoofdkanaal 1,10 m)

Max. doorvaarhoogte: 3,25 m

Max. vaarsnelheid: 6 km/uur

BEDIENING BRUGGEN EN SLUIZEN

- **half mei en half september: van 9.30 tot 16.30 uur.** Er is geen middagpauze.
- Op zondagen is er alleen bediening in de maanden juli en augustus.

DE SPANNENDE GEBORTE VAN DE TURFROUTE

Begin jaren zeventig dreigde sluiting van wat nu de Turfroute heet, vaartoeristen waren er toch amper. Toen stond pater Leo van Ulden op. Hij voerde strijd voor behoud van de route. En met succes.

Het is juli 1973. Pater Leo van Ulden (31) uit Gorredijk maakt met een oud stencilapparaat een foldertje. Hij wil de bekoorlijkheden van de historische vaarroute door de Friese Wouden beter onder de aandacht brengen. Het bijna vergeten traject door de Opsterlandse Compagnonsvaart is in diskrediet geraakt en dat gaat de pater aan het hart. Zijn actie valt goed in Gorredijk. Vaartoeristen die het aandurven om de route te varen, ervaren wel overlast van overdadige begroeiing in het water. Bovendien wordt de beloofde diepgang van 1,50 meter niet overal waargemaakt. 'Wie het redt is een hele piet', zo citeren kranten de pater.

PROVINCIALE DONDERWOLK

Van Ulden gaat voortvarend verder, maar in oktober 1973 doemt een grote donderwolk op. Het provinciebestuur wil de Opsterlandse Compagnonsvaart afsluiten voor het scheepvaartverkeer. Beroepsvaart is er amper meer en in 1972 passeerden slechts 122 schepen de sluis van Gorredijk. De provincie denkt met het niet meer bedienen van bruggen en sluisen jaarlijks 100.000 gulden te besparen. Bovendien kan een gedempte vaart Gorredijk aan meer parkeerplaatsen helpen, zo wordt achter sommige tekentafels bedacht. Net als in Noordwolde en Drachten. Die gedachtegang is tegen het zere

been van pater Van Ulden, hij tekent bezwaar aan. Logisch dat er weinig vaartoeristen zijn, zo werpt hij tegen; met dank aan de provincie is er nogal wat achterstallig onderhoud. Van Ulden pleit voor actie, hij krijgt meer en meer steun.

spreken over een 'ware triomftocht'. De actie heeft effect. In 1974 passeren soms meer dan tweehonderd schepen per week Gorredijk. In heel 1973 waren het er maar 173. Gedeputeerde Staten volgen de ontwikkelingen op de voet. Het seizoen '74 sluit af met 1.400 passanten. Het ziet er allemaal zonnig uit voor de Turfroute; in 1975 groeit het aantal passanten naar 1.962. Maar in 1976 is er een terugval naar 1.100 passanten. Volgens De Nije Kompanjons komt dat door de lange droge zomer. Vaartoeristen kiezen dan liever de ruimte van de Friese meren. De sluiting van de route hangt tot 1978 boven de markt. Dan verhuist de procedure tot sluiting naar de koelkast, om er nooit meer uit te komen.

TIJ WORDT GEKEERD

Toch duiken er regelmatig nieuwe gevaren op zoals niet-functionerende bruggen. Het op diepte brengen van de route staat ook regelmatig op

Langzaam maar zeker zien steeds meer partijen, waaronder de provincie, het belang van investeren in toerisme. Kades en walbeschoeiing worden opgeknapt. Door de hele route op 130 cm vaardiepte te brengen, stijgt het aantal mogelijke gebruikers fors. Langs de route komen voorzieningen zoals douches, waterpunten en afvalcontainers. De investeringen zijn nodig om aantrekkelijk te blijven. Na de top in 1999 met 2.800 passanten, is de animo in 2018 gedaald naar 1.324 passanten.

EINDE VOOR KOMPANJONS

De rol van de vrijwilligers van De Nije Kompanjons stopt in 2019. De provincie wil een gratis toegang tot de Turfroute. Dat betekent het einde van het Turfroutevignet en daarmee van de inkomsten van De Nije Kompanjons.

'Een gedempte vaart levert parkeerplekken op, zo wordt er achter tekentafels bedacht'

In 1974 volgt de oprichting van Stichting De Nije Kompanjons met Van Ulden als voorzitter.

WARE TRIOMFTOCHT

In mei 1974 varen dertien schepen in colonne de route, bedoeld als opening van het vaarseizoen. Het loopt uit op een demonstratie voor het bevaarbaar houden van de route. De kranten

de agenda. De Nije Kompanjons weten sluiting van de brug- en sluisbediening te stoppen door zich deels garant te stellen voor de kosten. Door de invoering van het Turfroutevignet betalen de gebruikers mee aan de instandhouding van de historische vaarroute. De openingstijden van bruggen en sluisen en de lengte van het seizoen staan regelmatig ter discussie.

En pater Van Ulden? Hij verhuist in 1982 naar Sneek en overlijdt in 2002, maar Gorredijk vergeet hem niet. Sinds 2006 is een van de draaien in het centrum van Gorredijk omgedoopt tot Pater van Uldendraai.

Midden: Pater Van Ulden (links) bij de naar hem genoemde draai

DE 11 BRUGGEN VAN GORREDIJK

WIL JE IN GORREDIJK VAN DE ENE NAAR DE ANDERE KANT VAN HET DORP, DAN PASSEER JE ALTIJD WEL ERGENS DE VAART. DAT KAN OP MAAR LIEFST ELF PLEKKEN. VAN EEN IDYLLISCH VOETGANGERSBRUGGETJE TOT EEN DRUKKE VERKEERSBRUG WAAR DAGELIJKS DUIZENDEN AUTO'S PASSEREN: DE 11-BRUGGENROUTE DOOR GORREDIJK.

De Opsterlandse Compagnonsvaart loopt als een strakke rechte lijn door Gorredijk. Dus is het logisch dat het dorp rijk is aan bruggen. De kruising van wegen en water, bij de sluis, vormt ook de geboorteplek van Gorredijk. Daar komen we straks.

WARME HOEK

We beginnen deze bijzondere 11-bruggenroute aan de noordwestkant, op een belangrijke verkeersader van het dorp.

De Overtoombrêge verstouwt dagelijks duizenden auto's; het is de eerste brug die je vanaf de Friese Meren passeert. Voor deze brug ligt de Warme Hoek. Vroeger een plek met veel bedrijvigheid, waar een herberg letterlijk en figuurlijk voor warmte zorgde. Na de Overtoombrêge ligt de vaart open richting het bruisende centrum van Gorredijk. Met rechts aanlegplekken en een veld voor cam-

pers. Overnachten op of aan het water, dat blijft bijzonder. Aan dit stukje van de vaart vind je rust én gezelligheid.

TJERK VAN 1909

Net voor de volgende brug passeer je de vaste ligplaats van het historische beurtschip de Tjerk Hiddes. Eigenaar Steffen van der Werf, de laatste beurtschipper van Gorredijk,

kijkt vanuit zijn woonkamer uit op zijn geliefde in 1909 gebouwde schip. 's Zomers gebruikt de familie het schip nog regelmatig voor een uitstapje. Op weg naar de Hoofdbrug volgt eerst nog een kleine draai voor wandelaars en fietsers. Aan de Kerkewal liggen de resten van een vroegere kerk met bijbehorende graven. Een stil en vaak vergeten stukje Gorredijk. Aan de

overkant, aan de Molenwal, stonden in een ver verleden meerdere molens. Een stukje verdwenen bedrijvigheid. Hoe verder je richting de Hoofdbrug komt, hoe imposanter en charmanter de gevels worden. Gevels die linken aan een rijke historie; ze worden ook wel de wortels van Gorredijk genoemd. Net voor de Hoofdbrug staat aan de Kerkewal de boterwaag, net als de al honderden jaren georganiseerde voorjaars- en najaarsmarkt, een getuige van de handelsplaats die Gorredijk al eeuwen is.

HET KLOPPEND HART

De Hoofdbrug is de noordelijke ingang van de sluis. Historische grond, hier werd Gorredijk rond 1630 geboren. Het dorp dankt haar naam aan het Goarrefean, een nabijgelegen stuk hoogveen. De brug is vernoemd naar Gerik Numan, een verzetsman die bij de bevrijding van Gorredijk sneuvelde. Met oog voor historisch detail zijn de afgelopen decennia twee beeldbepalende panden bij de brug gerestaureerd. Het oude postkantoor op de hoek van de Kerkewal en aan de overkant De Koornbeurs, het begin van de Brouwerswal. In deze roemruchte voormalige herberg sprak Ferdinand Domela Nieuwenhuis (Us Ferlosser), de arbeiders ooit toe. Links en rechts in de Hoofdstraat

zijn meer bijzondere gevels te vinden. Na de sluis volgen de bruggen elkaar snel op, te beginnen met twee draaien. De eerste is vernoemd naar pater Leo van Ulden, in de jaren zeventig een van de strijders voor het openhouden van de vaart. Drie bruggen verder ben je in Kortezwaag, nu een buurtschap, tot begin jaren zestig een zelfstandig dorp. Toen ging het op in het snel uitdijende Gorredijk. Bij de brug zie je het oudste huis van het dorp, een fraai bakstenen monument uit 1744. Een heerlijk rustig plekje, zeker nu auto's op de brug taboe zijn.

RICHTING DE WIKEN

Vanaf hier ben je zo in het Gordykster bos, perfect voor een korte wandeling. Even ontsnappen aan het drukke centrum. Hier verlaat de vaart Gorredijk. Met nog een draai, die alleen te gebruiken is voor aanwonenden. De laatste brug is tegelijkertijd de nieuwste brug van Gorredijk. Aangelegd om nieuwbouwwijk Loevestein te ontsluiten, ontworpen met oog voor de landelijke omgeving. Nu heb je alle bruggen van Gorredijk gehad. Even verderop maakt de Opsterlandse Compagnonsvaart een scherpe bocht naar het oosten. Daar ontvouwt zich het weidse 'wikenlandschap' richting Lippenhuizen.

Sluisje kijken

De gezellige terrassen aan de Langewal nodigen uit om even bij te komen. Een mooi plekje voor 'sluisje kijken', genieten van de handig- of onhandigheid van de schippers. Of van de slimme kracht van de sluiswachters die sluizen en draaien handmatig bedienen en met diplomatieke gaven alles in goede banen leiden. Hier gebeurt altijd wel iets.

Dit zijn de elf!

- 1 • Overtoombrêge
- 2 • Gurbe's Brêge
- 3 • Skânsbrechje
- 4 • Gerik Numanbrug
- 5 • Pater van Uldendraai
- 6 • Nutsdraai
- 7 • Bleekersbrêge
- 8 • Finkebuurtsdraai
- 9 • Koartsweachsterbrêge
- 10 • Boppedraai
- 11 • Nije Kompanjonsbrêge

MET DE SLOEP KAN HET OOK!

Al varend genieten van de omgeving; de moderne sloep is er bijna voor uitgevonden. Dat kan ook op de Turfroute. Zeker als je onderweg op verrassende plekken aan de wal overnacht.

AANRADER

Sloep huren
in de buurt?

- de-veenhoop.nl
- sloephurenakkrum.nl
- pean.nl

De sloep is enorm populair in Nederland. En dat is niet voor niks. Een sloep combineert comfort en gezelligheid met gebruiksgemak. Ook de beginnende watersporter zonder vaarbewijs kan er prima mee overweg. Plof neer in de heerlijke zachte kussens. Zorg dat de koelkast of koelbox goed gevuld is. En geniet.

Dat kan ook op de Turfroute. Vanaf de meren is een dagtocht naar Gorredijk goed te doen. En in het centrum van het dorp, rond een sluis, is meer dan voldoende te doen om een paar uurtjes door te brengen. Leuke winkels en gezellige terrassen.

NIET IN ÉÉN DAG

Waarom niet de hele Turfroute varen? Het vraagt creativiteit en een beetje planning, maar dan heb je een ervaring om nooit te vergeten. En dat maakt het leven juist zo leuk. De Turfroute vaar je niet in één dag. Daarvoor is het traject te lang. Bovendien telt de route veel sluisen en bruggen. Leuke onderbrekingen van het varen, fijn voor de sociale contacten, een mooie gelegenheid om aan wal te gaan en een garantie voor een bijzondere beleving. Maar wel een beleving die tijd neemt.

BIJZONDER OVERNACHTEN

Veel sloepen nodigen echter niet uit om te overnachten. Daar zijn ze niet voor ontworpen. Maar daar zijn oplossingen voor! Langs de Turfroute vind je verschillende leuke overnachtingsadressen. Een bijzonder familiehotel, een verrassend ingerichte B&B of een mooie landelijke camping. Plan je reis, neem fietsen mee en ga op ontdekkingsstocht. Dan heb je na afloop nog eens wat te vertellen!

Steffen de 'beurtskipper'

HET IS EEN DAME OP LEEFTIJD, MAAR DE IN 1909 GEBOUWDE TJERK HIDDÉS MAAKT NOG ALTIJD INDRUK. TOT 1963 GEBRUIKTE STEFFEN VAN DER WERF HET BEURTSCHIP VOOR VASTE REIZEN TUSSEN GORREDIJK EN SNEEK. BIJ WEER EN WIND. SCHIP EN SCHIPPER MAAKTEN HEEL WAT MEE.

Steffen van der Werf (1924) woont nog altijd aan de Opsterlandse Compagnonsvaart, met de Tjerk Hiddes voor de deur. In 1942 komt hij aan boord bij zijn vader en wordt de laatste beurtskipper van Gorredijk. Ze vervoeren van alles van en naar Gorredijk: drank voor destilleerder Brons, kinderwagens van Koelstra, ijzer voor melkbus-sensmederij De Jong en balen koffie voor branderij Otter. Na de oorlog brengt Van der Werf veel groenten van tuinders naar de veiling in Sneek. Bederfelijke waar, dus er moet worden gevaren. Mist, storm, ijs; de Tjerk Hiddes is sterk en met Steffen aan het roer kan er veel.

GENERATIES OP HET WATER

De schippersgeschiedenis van de familie Van der Werf gaat terug tot de achttiende eeuw. De bemoeienis met de beurtvaart vanuit Gorredijk naar Sneek begint in 1905, als pake Steffen van der Werf aanvankelijk samen met een compagnon een bestaande rederij overneemt. In 1918 wordt Steffen eigen baas; met zonen Bouke, Thomas en Hendrik gaat hij vanuit Sneek verder met een geregelde beurtdienst op Gorredijk. In datzelfde jaar slaat de rampspoed toe als de Tjerk Hiddes in een storm op het Sneekermeer vergaat. De boot kan naar de schroot-hoop. Van der Werf wil verder en stuit in Sneek op een nieuw schip, de huidige Tjerk Hiddes. Dit schip is in 1909 in Leiderdorp gebouwd in opdracht van kruidenier Albert Heijn. Van der Werf laat een nieuwe motor in het schip monteren. In 1932 verhuist het gezin Van der Werf van Sneek naar Gorredijk. In de zware oorlogsjaren komt de dan 18-jarige Steffen aan boord. De ontwikkeling van het vrachtverkeer noopt hem in 1963 te stoppen; Steffen

stapt over op de vrachtauto, waarmee hij de beurtdienst tot 1983 volhoudt. De Tjerk Hiddes vaart nog steeds. Als vakantieboot voor de familie en ieder jaar bij de intocht van Sinterklaas in Gorredijk.

STRIJDER VOOR BEDIENINGSTIJDEN

Steffen van der Werf maakte zich ook al een half leven lang druk om de Turfroute. Op zijn eigen manier verkondigt hij in de loop der jaren regelmatig zijn mening. Hij maakt er bij Stichting De Nije Kompanjons, de grote aanjager van de Turfroute, niet altijd vrienden mee. Van der Werf ergert zich bijvoorbeeld jarenlang mateloos aan de niet eenduidige bedieningstijden van bruggen en sluisen, een eeuwig discussiepunt. In 2010 laat hij nog weten: "Als wij de speeltuin Fryslân open willen stellen, dan moeten we klantvriendelijk zijn. De scheepvaart heeft duidelijkheid nodig." Ook maakt hij zich lang sterk voor het gratis gebruik mogen maken van de Turfroute.

NAAR HET GELD EN DE MACHT

DE GEVELS IN HARTJE GORREDIJK ADEMEN WELVAART. HIER WAS DE PLEK VOOR HANDELAREN, AMBACHTSLIEDEN EN HERBERGEN. DE GROTE RIJKDOM EN MACHT LAG ECHTER TIEN KILOMETER VERDEROP, IN BEETSTERZWAAG.

Hoewel Gorredijk het grootste dorp is, staat het gemeentehuis van de gemeente Opsterland in Beetsterzwaag. Historisch gezien een logische plek, hier woonden de grootgrondbezitters. Vanuit Gorredijk is Beetsterzwaag een mooie dagtrip, bijvoorbeeld met de elektrische e-chopper. We gaan vanaf de Hoofdbrug door het centrum richting het oosten. Net buiten het dorp pikken we het fietspad op langs de Opsterlandse Compagnonsvaart. Langs Lippenhuizen naar Hemrik. Kilometers rechte vaart, eeuwen geleden met de hand uitgegraven. De vaart zorgde voor nieuwe buurtschappen, parallel aan de oudere bewoning in de dorpskernen. Zoals rond de sluis in Hemrik.

OUDE SLAGADER

Vanaf de sluis maken we de doorsteek richting Beetsterzwaag. Het Hemri-

kerpaed leidt naar het Koningsdiep, de oude slagader van het gebied. Aan deze rivier ontstond de eerste bewoning. De laatste decennia is er veel aandacht voor het beekdallandschap dat mooi aansluit bij de fraaie bossen en landschapstuinen van Beetsterzwaag. Nu openbaar toegankelijk, vroeger aangelegd door de grootgrondbezitters voor eigen gebruik en vermaak. Aan het eind van het

Hemrikerpaed lonkt links Landgoed Lauswolt. Ooit een adellijke woning, nu een hotel met sterrenrestaurant en golfbaan.

ZUSJE VAN BEETSTERZWAAG

We gaan rechtsaf over de eeuwenoude Poostweg. Net voor het Koningsdiep gaat het linksaf richting buurtschap Heidehuizen en via een fietspad door de bossen naar Olterterp. Dit kleine

zusje van Beetsterzwaag was ooit volledig in handen van de familie Van Boelens. De uit de elfde eeuw stammende Hippolytuskerk bevat fraaie rouwborden. Een fietspad leidt via Kortehebben naar de noordkant van Beetsterzwaag, waar een hoofdstraat vol rijksmonumenten wacht. Je voelt de eeuwenoude allure en grandeur. De statige panden zijn stille getuigen van de rijke bewoners uit de achttiende en negentiende eeuw. Hun rijkdom, deels te danken aan de verveening, lieten ze maar al te graag zien.

LANDSCHAPSTUINEN

Het gigantische monumentale Huize Lyndenstein aan het begin van de Hoofdstraat is niet te missen. Hier woonde ooit de jonge gevoelige freule Cornelia van Lynden. Zij pronkte niet met haar rijkdom maar zette deze in om anderen te helpen, begaan als ze was met het lot van de zieken en minderbedeelden. Tuberculose brak haar jonge leven in de knop, nog maar twintig jaar oud. Huize Lyndenstein werd de basis van het huidige Revalidatie Friesland. Aan de overkant van de weg ligt de fraaie eeuwenoude overtuin. Verderop, tegenover het Lycklamahûs, ligt nog zo'n stukje groen midden in het dorp. Beetsterzwaag combineert tegenwoordig haar rijke historie met andere activiteiten.

Met bijzondere restaurants, unieke boetiekjes en kunstzinnige galeries. Een uitgelezen kans voor een gezond rondje met de benenwagen.

IN TREK BIJ OOIEVAARS

Beetsterzwaag is niet alleen bij mensen in trek, ook ooievaars komen er graag. In de jaren zeventig waren ze bijna verdwenen, nu broeden jaarlijks circa zestig paren in en rond het dorp. Vooral langs de Gerdykster- en Sweachsterwei is een ontmoeting met een ooievaar gegarandeerd. Net buiten Beetsterzwaag staat het imposante Harinxmastate. Ooit brak een verre voorzaat van de huidige barones van Harinxma thoe Slooten de state in Drachten af om deze steen voor steen hier weer op te bouwen. De tegenovergelegen Zandlaan en Ald Hearrewei brengen ons terug naar Lippenhuizen. Dwars over de Liphústerheide, grotendeels nog bezit van de Van Harinxma's. Het domein van adders en andere bijzondere flora en fauna. Vanuit Lippenhuizen is Gorredijk een kleine stap.

Een e-chopper huren kan bij De Koppenjan in Jubbega: echoppertrip.nl

& MEER

RONDLEIDINGEN

Vrijwilligers van Stichting Historisch Beetsterzwaag verzorgen regelmatig rondleidingen met smeuge verhalen over de gebouwen en hun bewoners. historischbeetsterzwaag.nl

DE STOOMTRAM

Van 1882 tot 1962 reed er een stoomtram door Gorredijk en Beetsterzwaag. Vanaf de Trijehoek tussen Gorredijk en Lippenhuizen liep er ook een lijn naar Oosterwolde. Een kunstwerk en een reconstructie van de tramhalte herinneren aan deze tijd.

TROPISCHE KAS

Sinds 1869 beschikt het Lycklamahûs in hartje Beetsterzwaag over een overtuin met orangerie, later deels omgebouwd tot een tropische kas met onder andere orchideeën en vleesetende planten. De druivenkas dateert nog uit 1869. tropischekas.nl

TURF TIPS

Winkelcentrum Gorredijk

Gorredijk is al eeuwenlang een centrum van handel. Ook nu komt het publiek van heinde en verre naar het dorp aan de Turfroute. Vanwege het gezellige centrum met de historische gevels. En vanzelfsprekend vanwege het voor de omvang van

het dorp uitgebreide winkelaanbod. In Gorredijk kun je met gemak urenlang heerlijk shoppen. En wil je tussendoor even bijkomen, dan zijn er meerdere terrassen. Voor je het weet zit je lang te genieten van de omgeving en alle bedrijvigheid in de sluis en de vaart. Ontspannen bij de poort van de Turfroute. Dat is Gorredijk, altijd leuk.
visitgorredijk.nl

GORREDIJK BELEEF MEER

Museum Opsterlân

Ga mee terug in de tijd. Beleef het interessante verleden van Gorredijk en de gemeente Opsterland in Museum Opsterlân. De vaste expositie bestaat uit vijf afdelingen: 'Vereniging & Socialisme', 'Weldoeners & Aristocratie', 'De Vlecke Gorredijk', 'Joodse historie' en 'Geologie &

Archeologie.' De thema's worden overzichtelijk en via persoonlijke verhalen uitgelegd.

Museum Opsterlân organiseert op de benedenverdieping tijdelijke exposities over onderwerpen die variëren van historie tot kunst en cultuur. In het museum is ook een Toeristisch Informatie Punt gevestigd. **museumopsterlan.nl**

Wandelroutes

Vanuit Gorredijk starten vier mooie wandelroutes van diverse afstanden. Wandelaars maken kennis met de groene omgeving rondom Gorredijk, maar ook met historische panden in het dorp en omringende dorpen. De routes zijn te downloaden op routeyou.com. Een wandeling van 9 kilometer rondom Gorredijk, langs kerken en plaatsen waar vroeger religieuze gebouwen stonden, is te downloaden via **gps-route.org**

Rondleidingen

In de gratis app van izi.TRAVEL staan diverse mooie stadsrondleidingen met audio door en rond Gorredijk. Veel informatie over diverse monumenten en prachtige geveltjes uit de achttiende en negentiende eeuw. Er zijn audiotours over onder andere verzetsman Jan Eisenga en over de Joodse begraafplaats. **izi.travel.nl**

Joodse begraafplaats

De Joodse begraafplaats van Gorredijk bestaat sinds 1804, toen de Joodse gemeenschap een stuk heidegrond kocht in het Blinewyksbosk, ten zuiden van de Dwersfeart in buurtschap Kortezwaag. De oudste grafsteen dateert van 1807. Het meest recente graf dateert uit 1939. Joodse graven worden niet geruimd, er staan nog 112 grafstenen. De begraafplaats ligt aan de Dwersfeart (tussen nr. 17 en 19), nabij manege Dekema. De toegang is vrij, bereikbaar via het weiland.

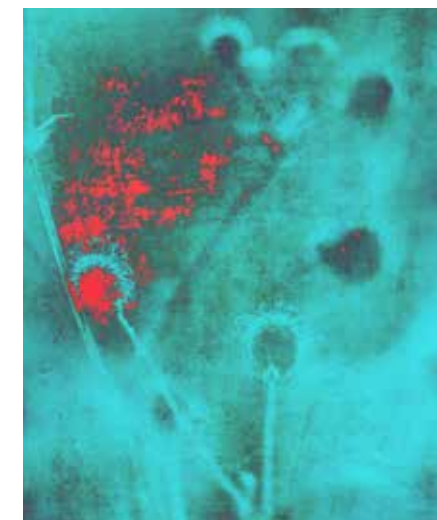
Suppen op Turfroute

Beleef de Turfroute op een alternatieve manier. Ga al suppend in eigen tempo over een deel van de Turfroute. Dat geeft weer een heel ander beeld van Gorredijk.
mindandrunning.nl

Galerie Nynke & Blom

Galerie Nynke & Blom (Kerkewal 24 Gorredijk) is een expositie-, atelier- en cursusruimte ineen. Toegankelijkheid is belangrijk, evenals de lol in het bedenken van wisselende exposities rond een thema of een kunstenaar.

nynke-blom.myportfolio.com

Swarte Paert

Bij Stoeterij Het Swarte Paert in Hemrik staat het Friese paard centraal. Wekelijks worden er rondleidingen gegeven met aandacht voor het 'Frysk hynder' en de bijbehorende eeuwenoude cultuur van sjezen, arrensleden, ringsteken en klederdacht. **swartepaert.nl**

Speelbos Sparjebird

Een prachtig kleinschalig bos in Hemrik dat door Staatsbosbeheer is ingericht als speelbos. Kliederen met water bij de waterpomp, hinkstap-springen over boomstammen, touwbruggen, een klimboom, zelf een hut bouwen. Het kan allemaal, als je kleren maar vies mogen worden. De entree is gratis.

Zwembad De Delte

Een familiebad, een pierenbad en een diep bad met een hoge duikplank. Zwembad De Delte heeft het allemaal. Met een nieuwe familie-glijbaan om samen af te roetsjen. Het zwembad heeft een kiosk met veel lekkers en een uitgebreid zonneveld met beachvolleybal.
dedelte.nl

TERUG NAAR DE BASIS

Miljoenen vernuftig opgestapelde turven zijn er over de Turfroute vervoerd. Maar waar kwamen ze vandaan? Onder andere uit Nij Beets en omgeving. De restanten van de turfwinning, de petgaten, zijn terug te vinden in natuurgebied De Deelen.

AANRADER

BELEEFBOERDERIJ

Ontdek het moderne boerenleven bij Kaasboerderij De Deelen, direct aan de Turfroute.

Beleef wat Willem-Alexander en Máxima in 2020 zagen.

kaasboerderijdedeelen.nl

Toen meer naar het oosten het hoogveen opraakte, gingen de verveners over op de laagveenderij. Nabij Terwispel en Nij Beets was het vanaf 1863 baggelen geblazen: het laagveen werd onder de waterspiegel omhooggehaald, om op de kant te laten drogen. Op naar Nij Beets, terug naar de basis.

Vanaf de Hoofdbrug in Gorredijk gaan we via de Kerkewal met de vaart aan de linkerhand richting het westen. Voorbij de Overtoombrug gaat de Opsterlandse Compagnonsvaart naadloos over in de Nieuwe Vaart. Al snel komt Terwispel in beeld, een oud dorp waar het graven van de Nieuwe Vaart zorgde voor het opschuiven van

de dorpskern. Logisch, bij de vaart was het te doen. De kerk van Terwispel ligt dan ook buiten de dorpskern. De Spaltenbrêge dankt zijn naam aan het feit dat de vaart het dorp gespleten ('spalten') heeft. Over de brug rechtsaf blijven we de vaart tot de Rolbrêge vergezellen. Het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken ligt veilig aan de overkant van het water.

BELEEF HET VEEN

Over de brug gaat het richting Nij Beets. In de dubbele bocht linksaf kronkelt de Krûme Swynswei, door het land meandert het eeuwenoude Koningsdiep. Bij het Polderhoofdkanaal rechtsaf koersen we naar Nij Beets. In laagveenderijmuseum It Damshûs houden vrijwilligers

het verleden levend. De kleine arbeiderswoningen, het café en de winkel van de veenbaas, de petgaten, 'it houten himelstje'. Hier beleef je het leven in het veen. Het harde bestaan en de strijd voor een beter leven.

Terug op de Domela Nieuwenhuisweg gaat het rechtsaf richting Aldeboarn. Linksaf voert de route via de Ripen terug naar de Nieuwe Vaart. Het honderd jaar oude Sudergemaal, een van de eerste elektrische gemalen van Friesland, laat een fraai staaltje waterbeheer zien. Alleen op die manier was ontginning van vruchtbare landbouwgrond hier mogelijk. Met het fietspontje steken we de Nieuwe Vaart weer over. De molen uit 1856 kijkt al meer dan een eeuw zonder wieken toe.

VEREND WANDELEN

Via buurtschap Ulesprong zetten we koers via De Warren en Warrewei naar De Deelen. Linksaf langs de Heafeart komt het natuurgebied al snel in beeld. Hier zijn de circa honderd jaar geleden bij de vervening ontstane petgaten nog intact. Sterker nog, tot een paar jaar geleden was hier nog een vervener actief die het veen verwerkte tot tuinturf. Wandelen op de verende drassige veenbodem is een speciale beleving. Er zijn een paar fraaie wandelpaden en een vogelkijkhut in het verder afgesloten natuurgebied. Even verderop langs het fietspad vind je nog het restant van een turfsteekmachine die in een mechanisatiegolf tientallen arbeiders verving.

Het tweede pontje van de route brengt je weer naar de andere kant van de Heafeart. Terug naar Gorredijk voert de route langs Tjalleberd en Gersloot door Luxwoude naar Langezwaag. Via Jonkerslân en De Leijen, langs het oude kerkje van Kortezwaag, bereik je de vaart in Gorredijk. Linksaf en het startpunt is na circa 44 kilometer weer in beeld.

'Je beleeft helemaal het gevoel van het harde bestaan in het veen en de strijd voor een beter leven'

IT DAMSHÛS

Openluchtmuseum It Damshûs in Nij Beets toont alles rond de laagveenderij. Op de jaarlijkse Boartersdei en Stoppeldei komt het museum tot leven. Vrijwilligers organiseren boottochten door de omgeving, ook naar het honderd jaar oude Sudergemaal. damshus.nl

DE DEELEN

Meerdere wandelroutes voeren over houten vlonders, langs petgaten, over legakkers en schraallanden. Bereikbaar vanaf de parkeerplaats aan de Hooivaartsweg in Tjalleberd.

OPELMUSEUM

In het eerste Nederlandse Opel Automuseum in Tijnje zijn naast circa 55 oude Opel-auto's ook Opel-kinderwagens, naaimachines, fietsen en koelkasten te vinden. Alleen geopend op zaterdag- en zondagmiddag. opelmuseum.nl

ZWEMBADEN

Zwemmen in een rustige omgeving kan in de relatief kleine zwembaden De Blauwe Kamp (Nij Beets) en het natuurbad De Wispel (Tijnje).

& MEER

ORANJEKOEK MEER FRIES KAN NIET

Het is zo'n typisch Friese lekkernij: oranjeboek. Bijna iedere Fries is opgegroeid met dit smeuge gebak. Toevallig is het een van de specialiteiten van De Bakkers van Verloop.

Oranjeboek is plaatvormig gebak met een stevige structuur, gevuld met amandelspijs. Bovenop een roze glazuurlaag, versierd met crème en gekonfijte vruchten of met slagroom en vers fruit. Als finishing touch is er een chocolaatje. Loopt het water je al in de mond? Maar waarom een roze glazuurlaag

en toch de naam oranjeboek? Dat heeft alles te maken met de dunne snippers sinaasappelschil die in de boek zijn meegebakken. Bovendien: oranjeboek is niet altijd roze. Incidenteel, voor bijvoorbeeld Koningsdag, wordt oranje glazuur gebruikt.

Het oudst bekende recept van dit gebak stamt uit 1753. Toen nog vooral gebakken rondom Leeuwarden en Heerenveen; plaatsen verbonden met de residenties van de familie Oranje-Nassau. Oranjeboek wordt daardoor vaak verbonden aan de koninklijke familie en gegeten rond Nederlandse tradities. Ook werd oranjeboek vaak als geboortekook gegeten. Anijs brengt de melkproductie op gang en daardoor was het een verstandige snack voor nieuwe moeders. Tegenwoordig pakken we elke gelegenheid aan om dit lekkere stuk gebak te eten. Oranjeboek kan altijd!

De Bakkers van Verloop weten hoe je een lekkere oranjeboek maakt. In 1926 in Gorredijk begonnen, is de vierde generatie Verloop inmiddels in het familiebedrijf actief. Niet alleen vanuit Gorredijk, maar ook met negen winkels in andere dorpen aan of nabij de Turfroute. In de Turfroutetas die elke boot op de route ontvangt zit een speciale actiebon voor een gratis stukje oranjeboek. Lekker smullen!

De sluiswachter vertelt!

ZE ZIJN ONMISBAAR: DE ALTIJD BEHULPZAME, ENTHOUSIASTE EN GOEDGEMUTSTE SLUIS- EN BRUGWACHERS. MET HUN GROOTSTE GLIMLACH HETEN ZE DE PASSANTEN OP DE TURFRROUTE WELKOM IN WEER EEN NIEUW DORP. DAT GELDT ZEKER VOOR BRENDA WAIJER EN HARM JACOB BEENEN.

Sommige schippers vinden de sluisen spannend, maar die angst is op de Turfroute nergens voor nodig. De sluiswachters maken het passeren van de sluis juist een leuke onderbreking van het varen. Slow travel in optima forma.

VAKANTIEGEVOEL

Brenda Waijer (45) uit Zevenhuizen, werkt sinds 2020 bij de sluisen van Gorredijk en Appelscha. "Een voorrecht. Je bent de hele dag buiten en altijd met gezellige mensen om je heen." Dat het soms ook fysiek keihard werken is, maakt dan niks uit. "Want het voelt relaxed. Omdat je werkt voor mensen die vakantie vieren, krijg je ook zelf een soort vakantiegevoel. Het is ook leuk om alle vragen te beantwoorden, ik neem voor iedereen de tijd." Nadat ze door corona haar baan verloor, ontdekte ze op de Turfroute een nieuw avontuur. Hoewel als tijdelijk baantje bedoeld, staat ze dit jaar gewoon weer wekelijks vier à vijf dagen met een grote glimlach bij de sluisen. "Het is de leukste baan ooit."

HEERLIJKE REURING

Harm Jacob Beenen (37) uit Boijl, al twintig jaar sluiswachter op de Turfroute, is het daarmee eens. Iedere dag is anders. "Je hoort van alles en maakt met iedereen een praatje. En iedereen heeft een goed humeur, zeker als het zonnetje schijnt." Harm Jacob begon als achttienjarige op de Turfroute, een vakantiebaantje. "Ik vond het direct prachtig werk, daarom keer ik iedere zomer terug."

Van mei tot september staat hij overdag meestal bij de sluisen van Oosterwolde, Appelscha of Gorredijk. Juist die afwisseling maakt zijn werk leuk. In de dorpen geniet hij van de reuring van winkelend publiek en de terraszitters. In Appelscha van de fietsers en in de Tjonger van de rust en de natuur. "Alles heeft zo zijn charme." 's Avonds en 's nachts is hij dan nog actief als vrachtwagenchauffeur. "Lekker drukke zomers dus, maar dat is onderdeel van het seizoenswerk." Soms is het aanpoten, maar hij wil het voor geen goud missen. "De hele dag buiten zijn houdt mij wel wakker", lacht hij.

ALTIJD MET LACH

Op de Turfroute is iedereen vrolijk, zo ervaren de sluiswachters. Slechts een

enkele schipper nadert niet goedge-mutst de sluis. Een onervaren schipper van een huurboot bijvoorbeeld. Of als door onvoorziene omstandigheden of een enorme drukte de wachttijden oplopen. Daar leer je volgens Brenda en Harm Jacob mee omgaan. "Soms zet ik dan een stapje extra", vertelt Brenda. "Ook een geïrriteerde schipper kan met een lach de sluis verlaten." Eigenlijk zien de sluiswachters maar één nadeel aan hun werk. "Jammer dat het seizoenswerk is, ik zou het veel liever het hele jaar door doen", lacht Brenda.

BENEN STREKKEN OP LANDGOED ONTWIJK

EVEN BUITEN DONKERBROEK LEIDT DE TURFROUTE LANGS EEN HEUS LANDGOED: ONTWIJK. OIT AANGELEGD DOOR DE FAMILIE FRUITIER DE TALMA. LATER DOOR INGRIJPEN VAN DE DORPSBEWONERS BEWAARD. ZODAT WE NOG STEEDS KUNNEN GENIETEN VAN EEN BIJZONDER WANDELBOSS.

Jarenlang raast er dagelijks volop verkeer tussen Huize Ontwijk en de Opsterlandse Compagnonsvaart. Een onhoudbare situatie, vindt ook de provincie. Na de omlegging van de N381 keert de rust op Ontwijk terug. Vanaf het plein leiden de driehoekjes van het knooppunten-netwerk wandelaars naar de lange beukenlaan in het fraaie bos. In 1926 overlijdt de laatste dochter van de familie Fruitier de Talma. Landgoed Ontwijk komt twee jaar later te koop. Dat zorgt voor onrust in Donkerbroek. Het in het dorp zo geliefde bos gaat toch niet verloren? Vijf notabelen slaan de handen ineen en kopen het bos. Hun namen staan vermeld op een grote zwerfkei.

BOOMPJE PLANTEN

Tot aan de Tweede Wereldoorlog trekken de dorpskinderen ieder jaar in optocht naar het bos, begeleid door het plaatselijke muziekkorps. Tijdens deze door de Vereniging tot behoud van Natuurschoon georganiseerde boomplantdagen planten ze jaarlijks een nieuw stukje bos aan. Zo groeit het bos langzaam uit tot wat het nu is. Eind jaren zestig

komt het bos, officieel 'De Wandelbos', in handen van Staatsbosbeheer.

De bospaden langs de knooppunten 84, 20 en 27 maken een mooie slinger. Lange rechte paden en kleinere avontuurlijke paden wisselen elkaar af. Het is goed te begrijpen dat vele generaties inwoners van Donkerbroek zo blij zijn met hun bos. Ze delen het ook graag met vaste bewoners, bijvoorbeeld in de fraai vormgegeven holle faunatoren. De krochten van de toren zijn een mooie schuilplek voor vleermuizen, maar tijdens het broedseizoen zijn ook de holenduif en koolmezen er te vinden. Ook aan kleinere diersoorten zoals pissebedden, oorwurmen, kikkers en padden is gedacht.

LANGS HERENWEG

Vanaf knooppunt 27 kom je terug aan de Opsterlandse Compagnonsvaart. Aan de overzijde gaat de route verder naar knooppunt 33. Het buitengebied van Donkerbroek, agrarisch land zover het oog reikt. De korte route (6,6 km) leidt over De Pegge via knooppunt 91 terug naar het dorp. Modern Donkerbroek openbaart zich aan de linkerhand

met een eigen zonnepark. De route is via de knooppunten 97, 66 en 65 te verlengen tot een langere route van 12,4 km. Op knooppunt 91 komen beide routes weer samen. De kilometer lange Herenweg is de hoofdstraat van het dorp. Met fraaie afwisselende bebouwing, een aantal karakteristieke gevels en zelfs enkele boerderijen midden in het dorp. Donkerbroek, nog geen 2.000 inwoners, beschikt over een behoorlijk aantal winkels.

DUBBELE KLOKKEN

Over de brug linksaf leidt de wandelroute weer naar Ontwijk. Maar wie even rechtdoor loopt ziet bij de dorpskerk de indrukwekkende dubbele klokkenstoel. De Duitse bezetters verwijderden tijdens de Tweede Wereldoorlog de grote klok uit 1520 en de kleinere klok uit de veertiende eeuw. Maar de klokken ontsprongen de smeltovens. De kleine klok dook op in Giethoorn, de grote in Hamburg. Klokkenstoelen vind je meer in dit deel van Friesland. Gezien de kwaliteit van de bodem was het bouwen van grote zware kerktorens lastig. De klokkenstoel is een mooi alternatief.

KERK MILDAM

Het in Romaanse stijl gebouwde kerkje van Mildam (1726) is een galerie met werk van zeven kunstenaars van het Kunst Kollektief, aangevuld met wisselende exposities.
galeriemildam.nl

POPPENHUIZEN

De passie van Hanneke en Sietze Hofstra: passie voor poppenhuizen en miniaturen. Een voormalige paardenstal vol voorbeelden van modellen (schaal 1:12).
hofstrapoppenhuizenminiaturen.nl

ECOKATHEDRAAL

Een plek waar mens, plant en dier eindeloos samenwerken. Het levenswerk van Louis Le Roy die talloze klinkers, tegels en trottoirbanden ordende tot een complex bouwwerk, met een groot aandeel van de natuur.
stichtingtijd.nl

HERTENKAMP

Bij het Koepelbos net buiten Oldeberkoop ligt een fraai aangelegd hertenkamp met naast herten ook enkele geiten en schapen. Een attractie die al generaties in trek is bij jong en oud.

HAWAR

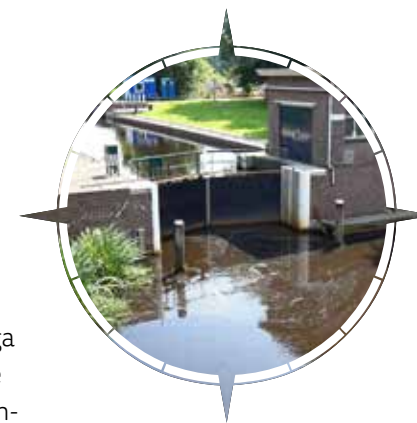
Textielinstituut Hawar in Oldeberkoop toont de mogelijkheden van zijde, wol en vilt. Met een winkel en een galerie met wisselende tentoonstellingen.
hawar.nl

de omgeving even goed in je op te nemen. Het is niet voor niets een beschermd dorpsgezicht. Met centraal de Bonifatiuskerk, waarvan de oudste delen uit de twaalfde eeuw stammen. Hoewel in Friesland gelegen, ademt Oldeberkoop de sfeer van een Drentse brink. Voor de ontwikkeling van Oldeberkoop speelde de familie Willinge Prins sinds eind achttiende eeuw een belangrijke rol. In drie generaties gaven zij het dorp een totaal ander aanzien. Met de bouw van enkele beeldbepalende panden, zoals Huize Lunia en Huize Vredewoud. En met de aanleg van meerdere parkbossen, zoals het Molenbosch en het Koepelbos. Wandelaars halen er hun hart op. Oldeberkoop is heerlijk compact; welke afstand je ook kiest, de dorpskern is altijd dichtbij. Datzelfde geldt voor kunst. Sinds 1971 staat Oldeberkoop iedere zomer vier weken lang in het teken van Open Stal. Een kunstmanifestatie verspreid over het dorp. In de loop der jaren kregen meerdere kunstwerken een vaste plek in het dorp.

SLUIS I, II EN III

Bij de kanalisatie van de Tjonger zijn drie sluisen aangelegd, nodig om het hoogteverschil van in totaal 4,37 meter te overbruggen. Het verval van Sluis I bij Oudehorne is 90 cm, even verderop overbrugt Sluis II bij Jubbega een hoogteverschil van 170 cm. Bij de aansluiting met de Opsterlandse Compagnonsvaart bij Oosterwolde is het hoogteverschil bij Sluis III zelfs 176 cm. Vanuit de zijramen van de fraaie sluiswachterswoningen hadden de sluiswachters goed zicht op het vaarverkeer.

LANGS DE OEVERS VAN DE TJONGER

De gekanaliseerde Tjonger, de grens van de Stellingwerven, kent maar weinig bochten. Maar lang en recht is hier zeker niet saai. Langs de oevers van de Tjonger is juist veel te beleven. Zoals eeuwenoude natuur en het bijna Drents aandoende Oldeberkoop.

INFO

→ **Delleboersterheide:** ingang Oosterwoldseweg en Alberdalaan, Oldeberkoop

→ **Kiekenberg:** Tjongervallei, Oudehorne

→ **Ketliker Skar:** Informatiecentrum It Beekpronkje, Schoterlandseweg 24A, Katlijk

oldeberkoop.nl
openstal.nl

Duinen heb je niet alleen aan zee. De zogenaamde rivierduintjes zijn na de laatste ijstijd dicht bij riviertjes ontstaan uit opgestoven zand. Dit gebeurde ook nabij de oude loop van de Tjonger. Rivierduintjes vind je onder andere op de Delleboersterheide, waar It Fryske Gea werkt aan het behoud van een open beekdallandschap. Drentse heideschapen en exmoorpony's zorgen voor begrazing en de wat ruigere gebieden worden gericht gemaaid. Op de Delleboersterheide komen maar liefst 43 verschillende soorten libellen voor; ze zijn goed te zien vanaf de libellenvlonder aan de Catspoele. Ook de Grote en Kleine Kiekenberg bij Oudehorne zijn voorbeelden van rivierduintjes.

Nu is het een mooi natuurgebied, maar duizenden jaren geleden vormden deze hoger gelegen gebieden voor de toenmalige bewoners ook bescherming tegen het soms hoge water in de Tjonger. Verder naar het westen ligt het Ketliker Skar, waar in de laaggelegen Tsjongerdellen de natuur zich ontwikkelt rond de weer uitgegraven Tjongermeanders. In de hoger gelegen gebieden heeft de familie Bieruma Oosting productiebos aangelegd. De prachtige statige beuken- en eikenlanen zijn er nog steeds.

ONTDEK OLDEBERKOOP

Gelukkig zijn er terrasjes en mooie bankjes. Het eeuwenoude centrum van Oldeberkoop verdient het om er even rustig te gaan zitten. Om

OOSTERWOLDE HEEFT ALLES DICHTBIJ

HET IS MET CIRCA 10.000 INWONERS HET GROOTSTE DORP AAN DE TURFROUTE. ALS CENTRUMDORP HEEFT OOSTERWOLDE DAN OOK VEEL VOORZIENINGEN. HET LIGT BOVENDIEN TE MIDDEN VAN VEEL PRACHTIGE NATUURGEBIEDEN. EEN MOOIE UITVALSBASIS DUS VOOR EEN ONTDEKKINGSTOCHT IN DE BUURT.

Het graven van de Opsterlandse Compagnonsvaart betekent begin negentiende eeuw ook voor Oosterwolde een enorme impuls. Van een al eeuwenoud agrarisch streekdorp met veel buurtschappen ontwikkelt Oosterwolde zich steeds meer tot vaardorp. Sinds 1886 is het de hoofdplaats van de gemeente Ooststellingwerf en krijgt het meer en meer een centrumfunctie. Dat heeft het nog steeds. Oosterwolde is het winkelcentrum in de regio en heeft ook tal van andere voorzieningen. Kortom: een plek waar je alles bij de hand hebt.

OP NAAR HET VEEN

Vanuit Oosterwolde kun je alle kanten op. We kiezen voor een fietstocht van circa 48 kilometer richting het noorden. We starten bij knooppunt 50 nabij de Hoofdbrug, een brug met een bijzondere constructie. De brug wordt slechts gedragen door twee pylonen en kon daarom alleen in het lichte materiaal composiet uitgevoerd worden. De route (kp 52 en 79) voert langs een

stuk van de Turfroute richting het oosten, langs het Fochteloërverlaat. De sluis, oorspronkelijk uit 1816, overbrugt een hoogteverschil van 1,41 meter. Voordat we in Appelscha belanden, slaan we linksaf richting Ravenswoud (kp 77 en 75). Bij de ontginning van het Appelscha-Veen heet deze kleine kern lang Appelscha Derde Wijk. Pas in 1939 krijgt het dorp, na een prijsvraag, haar huidige naam. Het 400 inwoners tellende Ravenswoud is nu de toegangspoort tot het Fochteloërveen.

Via de knooppunten 66, 64 en 63 krijg je een prachtig beeld van dit unieke natuurgebied, een laatste restant hoogveen. De route naar kp 78 leidt door Veenhuizen, net over de Drentse grens. Als onderdeel van de Kolonie van Weldadigheid werden hier lang armen vanuit het hele land door middel van landarbeid heropgevoerd, prachtig beschreven in het boek 'Het Pauperparadijs'. Veenhuizen heeft ook al een lange geschiedenis als gevangenisdorp, tot op de dag van vandaag. Het

Gevangenis­museum geeft een goed beeld van hoe wij in Nederland met gevangenen omgingen en omgaan.

26 METER HOOG

Via de knooppunten 76 en 60 zetten we weer koers richting Oosterwolde, om via de punten 62 en 58 nog een stukje Fochteloërveen mee te nemen. De route naar knooppunt 56 leidt langs de Weperbult, bijna 26 meter hoog. Het is geen overblijfsel van de ijstijd, maar het gevolg van bijna 25 jaar huisvuil storten vanuit de hele provincie Fryslân. De voormalige vuilstort is nu natuurterrein, waar het ook heerlijk wandelen is.

Op knooppunt 56 zijn we alweer in het buitengebied van Oosterwolde teruggekeerd. Richting knooppunt 54 fietsen we door Schrappinga, een van de vele buurtschappen rond Oosterwolde die vroeger zijn ontstaan op zandruggen in het gebied. Hier wijst het routepaaltje weer naar knooppunt 50, het begin van onze tocht.

MET DANK AAN HET VEENMOS

Rondom Oosterwolde en Appelscha lag eeuwenlang een omvangrijk hoogveengebied. Daar kon je de turf gewoon afsteken. Er is nog een stukje over: het Fochteloërveen.

KRAANVOGELS

Met het natuurherstel zijn grote stappen gemaakt. Zo keerden de indrukwekkende kraanvogels terug in het gebied; ook de grauwe klauwier en het paapje hebben er hun thuis. Dat geldt ook voor bijzondere vlinder- en libellensoorten en maar liefst drie verschillende slangensoorten.

Veenmos vormt de basis van het hoogveen. De plant groeit als een spons door water op te nemen. De onderkant van het mos sterft af, maar vergaat niet. Na een proces van eeuwen ontstaat zo hoogveen. De veenbodem is heel zuur, nat en zuurstofarm. Alleen specifieke planten en dieren kunnen hier overleven. In het Fochteloërveen groeit bijvoorbeeld de vleesetende plant zonnedauw, maar ook lavendelheide en het wollegras. Voor het natuurbehoud is het belangrijk om in het gebied voldoende regenwater vast te houden.

VER KIJKEN OP DE ZEVEN

Vanaf uitkijktoren De Zeven heb je een prachtig uitzicht over het Fochteloërveen. Je ziet steeds nieuwe dingen. Ook wandelend en fietsend kun je genieten zonder die bijzondere natuur te verstoren.

→ **Uitkijktoren De Zeven:**
Meester Lokstraat, Ravenswoud.

→ **Informatieruimte Fochteloërveen:**
Fochteloërveen 8, Fochtelo

Er was met turf goud geld te verdienen, dus verdween het hoogveen stukje bij beetje in de kachel. Gelukkig zagen mensen bijna honderd jaar geleden al de waarde van het kwetsbare hoogveenlandschap. Doordat Natuurmonumenten in 1938 tweehonderd hectare van het Fochteloërveen aankocht, kunnen we er nu nog van genieten. Inmiddels telt het natuurgebied 3.300 hectare, waarvan 1.500 hectare hoogveenlandschap.

GEREEDSCHAPPEN EN MOLEN

Museum Oold Ark in Makkinga toont een enorme collectie oude gereedschappen, overzichtelijk verdeeld over allerlei oude ambachten. Het museum is ondergebracht in een bijgebouw van Korenmolen De Weyert.

Vrijwilligers verwerken onder andere onder de noemer 'Van Akker naar Bakker' lokaal geteeld graan. De molen werd in 1868 als houtzaagmolen in Gorredijk gebouwd en verhuisde in 1925 naar Makkinga.
museumenmolenmakkinga.nl

VLOMARKT MAKKINGA

Een openluchtmarkt, wel het Waterlooplein van het Noorden genoemd, in hartje Makkinga. Een echte vintagemarkt, iedere laatste zaterdag van mei tot en met oktober.

YBENHEER EN ORANJE

Kamp Ybenheer bij Fochtelo werd in 1940 geopend voor onder andere werklozen die arbeid in Duitsland weigerden. In 1942 is het ook tijdelijk gebruikt voor Joodse mannen die door Duitse maatregelen werkloos waren geworden.

Kamp Oranje werd in 1942 opgericht voor de Nederlandsche Arbeidsdienst, een Duitsgezinde vervanging van de dienstplicht. Na de oorlog is het kamp gebruikt voor het opsluiten van NSB'ers, later ook voor de opvang van Zuid-Molukkers.

→ **Wandelroute 2,5 kilometer**

Informatieborden op een goed begaanbare wandelroute vertellen de geschiedenis.

Startpunt
Parkeerplaats Kamp Oranje
Veenweg, Fochtelo.

LOCHTENREK

Archeologisch monument op de plek waar veel sporen zijn gevonden van rondtrekkende oerjagers van de Hamburgcultuur. Hier was een ondiepe plek waar mensen, maar ook dieren de Tjonger konden oversteken. Een ideale plek voor jagers. Het verhaal van Lochtenrek is te lezen op een informatiepaneel langs de Tjonger net buiten Oosterwolde.

PRENTKUNST

In de voormalige school van Fochtelo houdt de Stichting Nobilis zich bezig met hedendaagse prentkunst. De vrijwilligers organiseren jaarlijks meerdere tentoonstellingen, geven boeken en grafiekmappen uit en bouwen aan een grote collectie grafiek en andere werken op papier.
stichtingnobilis.nl

VERVELEN IN APPELSCHA NEVER!

Kinderen verdienen het om zich buiten te kunnen uitleven. Dat is in en rond Appelscha geen enkel probleem. Bos, heide, water; afwisseling genoeg. Vervelen is absoluut niet nodig. Zes tips om samen te genieten.

1 ONTDEK DE BOSSEN

Klimmen in de bomen, hutten bouwen en ongegeneerd vies worden. Wat wil een kind nog meer. In de bossen rond Appelscha kunnen kinderen zich volop uitleven. Een gewone wandelroute is al leuk, het Klimbos brengt net wat meer spanning. Met verschillende parcoursen, tokkelbanen en hindernissen hoog door de bomen. Ook zonder hoogtevrees kom je hier (veilig) aan je trekken. Hou je niet van boomklimmen, maar wil je wel genieten van het uitzicht op Nationaal Park Drents-Friese Wold? Beklim dan de 33 meter hoge Bosbergtoeren, gewoon via de trap. De Bosberg is een twintig meter hoog stuifduin, het hoogste punt van Friesland.

2 NEEM EENS DE FIETS

Naast wandelroutes heeft Appelscha ook prachtige routes voor een ontspannen of actieve fietstocht door de natuur. Maak het voor je kinderen extra leuk door bijvoorbeeld een ouder-kindtandem te huren. Je kind zit voorop en samen hebben jullie de grootste lol in het op koers blijven met de tandem. Is je kind iets ouder en toe aan meer actie? Cross dan eens op de mountainbike langs heidevelden, poelen en dwars door vlaktes met weids uitzicht. Geniet samen van klimmetjes, afdalingen en spot de vrij lopende schaapskudde.

3 OP ZOEK NAAR SCHATTEN

Geocaching is een schattenjacht die je speelt met een app op je telefoon. De geocaches liggen overal verstopt, dus ook in en rond Appelscha. In een holle boom, onder een tegel of in een goed verstopt potje. Geocaches zijn kleine

waterdichte doosjes met een logboekje. Na het vinden van een cache schrijf je hier je naam en de vinddatum in. Geocaches zoek je aan de hand van gps-coördinaten. Tover een normale boswandeling om tot een ware schattenzoektocht en je kinderen willen nooit meer naar huis. Hier kun je zomaar prettig aan verslaafd raken.

4 DUIK IN CANADAMEER

Zwemmen is voor kinderen natuurlijk altijd leuk. In het water van de Turfroute is dat uitkijken. Bij Appelscha ligt een mooi alternatief: het Canadameer. In en rond deze zwemplas is het op de warmere dagen heerlijk vertoeven. Het water en het brede zandstrand brengen spelende kinderen op de leukste ideeën. Hier liggen ook de Kale Duinen, een stuifzandgebied waar je leuk samen kunt voetballen, picknicken of zandkastelen maken. Het is maar net waar je zin in hebt. Schepjes en voetbal mee en genieten maar.

5 DUINEN ZATHE

Al decennialang is verkeers- en attractiepark Duinen Zathe populair voor schoolreisjes. Een hele logische keuze. Kinderen vinden er achtbanen, glijbanen, klimtoestellen en nog veel meer attracties. In het populaire Verkeers-

park kunnen de kinderen zelfs hun rijbewijs halen. Een park dat ook rekening houdt met de ouders. Je parkeert gratis naast de deur en geniet van het all-inclusiveconcept. Geen stress over hoeveel broodjes je moet smeren. Eenmaal binnen vinden de kinderen vanzelf hun weg. En dat is ook voor ouders genieten.

6 BUITEN-CENTRUM

Het bezoekerscentrum aan de rand van Nationaal Park Drents-Friese Wold is het perfecte startpunt voor een compleet dagje uit met kinderen. Vooral het speelbos is favoriet. Kruipt door tunnels onder de grond, heuvels beklimmen of balanceren over de balken van de vele aangelegde speelsloten. Met de kabelbaan als absolute hoogtepunt. Na het ravotten is het lekker uitrusten aan een van de grote picknicktafels. In het Buitencentrum is aandacht voor alle zintuigen. Door te ruiken, te horen, te voelen en te zien maken de kinderen kennis met de natuur die rondom het centrum volop te vinden is. Het verharde familiepad van twee kilometer is ideaal voor kleine voetjes én voor buggy's en rolstoelen. Niet door het mulle

‘Met een kabouterrugzak en puntmuts ben je helemaal klaar voor het Kabouterpad’

Boven inzetje: Canadameer
Links: Klimbos Appelscha
Rechts: De Bosbergtoeren

INFO

GA OP AVONTUUR

→ nationalepark-drents-friese-wold.nl

→ tip-appelscha.nl

→ appelscha.nl

→ duinenzathe.nl

→ geocaching.com

HEERLIJK KLIMMEN EN DALEN

Als MTB'er ga je graag je eigen gang, zonder wandelaars tegen te komen. Dat kan op de speciale routes rond Appelscha. Waar je ook nog eens flink wat hoogtemeters kunt maken.

Appelscha had de primeur van de eerste echte mountainbikeroute van Friesland. Een schitterende route dwars door het Drents-Friese Wold, geschikt voor zowel de beginnende als de ervaren mountainbiker. De routebouwers leefden zich uit. Met brede paden, bochtige singletracks, heuveltjes, korte technische stukjes met kleine klimmetjes en snelle afdalingen.

Een route om je ogen goed te gebruiken. Om te genieten van de omgeving, maar ook vanwege loslopende koeien of schapen. Appelscha ligt relatief hoog, dus is de ondergrond altijd hard en droog. Een gevarieerd gebied, routes in verschillende afstanden. Kortom: Appelscha is de perfecte mountainbikelocatie.

De oorspronkelijke blauwe route was aanvankelijk 24 kilometer lang, maar is nu teruggebracht tot 17,1 kilometer. De aanpassing was nodig om de natuur te ontzien, maar ook om wandelaars, ruiters en mountainbikers eigen paden te geven. Zo is het veilig voor iedereen en kunnen natuurliefhebbers op hun eigen manier genieten zonder dat ze elkaar hinderen. De blauwe route met 192 hoogtemeters kun je volgen via de paaltjes met het blauwe internationale MTB-teken.

De doorgewinterdere mountainbiker leeft zich uit op de rode route Bosberg. Vier uitdagende kilometers die goed zijn te combineren met de blauwe route. Volg daarvoor vanaf de blauwe route de zwarte bordjes. Wil je nog verder? Combineer dan de groene route Diever/Hoogersmilde met de routes van Appelscha. Plezier gegarandeerd!

TURF TIPS

APPELSCHA BELEEF MEER

Kanoën en suppen

De vele wijken, vaarten en riviertjes rond Appelscha zijn geschikt om te kanoën en te suppen. Mogelijkheden genoeg. In Ravenswoud ligt bijvoorbeeld een mooie kanoroute door de Compagnonsbossen. Suppen kun je onder andere op de Compagnonsvaart. Er zijn meerdere opstapplaatsen in de regio.

De Schaopedobbe

De omgeving van Appelscha kent ook nog kleinere natuurpareltjes. Zoals het bijzondere heidegebied de Schaopedobbe bij Elsloo, dat vroeger dienstdeed als scheer- en wasplaats voor de schapen. Er ligt een gemarkeerde wandelroute 'De rijkdom van een arm paradijs', volgens natuurorganisatie It Fryske Gea.

Ingangen:
Kloosterweg en Peperstraat.

Tourist Info Punt

Het startpunt voor iedereen die Appelscha en omgeving wil ontdekken: Het Tourist Info Punt aan de Boerestreek 23 in Appelscha. Met veel informatie over activiteiten en met diverse kaarten en routes.

tip-appelscha.nl

Kunstroute Hein Mader

Vanuit Appelscha zijn er twee kunstroutes uitgezet langs beelden van kunstenaar Hein Mader (1925-2011). De eerste route gaat naar Oldeberkoop, de tweede richting Haule en Makkinga. De locaties van de buitenbeelden markeren culturele en historische verhalen over de omgeving en de mienskip. Ook zijn er binnenbeelden in openbaar toegankelijke locaties. Het gratis routeboek is verkrijgbaar bij TIP Appelscha.

Buitsport Walhalla

Appelscha noemt zichzelf een Buitsport Walhalla. Met volop mogelijkheden voor iedereen die wil ontspannen in de natuur: wandelen, fietsen, mountainbiken, klimmen, kanoën, suppen, trailrunnen, paardrijden of golfen.

Alle mogelijkheden op een rijtje:
appelscha.nl

Fruiteelt De Hagen

De familie Kuiper teelt in Haulerwijk bijzondere fruitsoorten. Naast allerlei bessen groeien er pruimen, ouderwetse appels, stooferen, bramen, kerspruimen, kweeper, veredelde vlier, arctische kiwi, duindoorn, kor-noelje, eleagnus, mispel en buffelbes. Excursies zijn op afspraak mogelijk. **dehagen.nl**

DE WERELD ROND

PETERSBURG, MOSKOU, EGYPTE, FRANKRIJK, CANADA, AMERIKA. JE ZOU DENKEN DAT JE WEKEN ONDERWEG BENT OM AL DEZE BESTEMMINGEN TE BEZOEKEN. MAAR ROND DE TURFROUTE LUKT DAT OOK IN ÉÉN DAG.

Buurtschappen en straten hebben soms de meest bijzondere namen, waarvan de herkomst vaak is omgeven met vraagtekens en verhalen. Nabij Wijnjewoude ligt, aan de Turfroute, het buurtschap Klein Groningen. Op de plek waar de Opsterlandse Compagnonsvaart ineens een scherpe bocht richting het oosten maakt. De groei dankte Klein Groningen aan de bouw van een inmiddels gesloopte zuivelfabriek aan de vaart. De naam Klein Groningen lijkt te verwijzen naar Groningse veenarbeiders die hier al eerder neerstreken.

Groningen ligt nog dichtbij, maar wie vanaf hier richting Donkerbroek gaat, passeert Petersburg. En dat doet denken aan Sint Petersburg, ook al vanwege het dichtbijgelegen buurtschap Moskou. Het is maar de vraag of die link terecht is. De naam Petersburg wordt vaak verbonden met de turfstecker Pieter Blauw die eind achttiende eeuw bij zijn woning een kroeg uitbaatte. Na zijn overlijden werd gesproken over Pieter's Burcht, later verbasterd tot

Petersburg. De Russische connectie heeft waarschijnlijk niets met het onder veenarbeiders populaire communisme te maken. De namen van de buurtschappen zijn ouder.

MOSKOU EN EGYPTE

Waarschijnlijk is het buurtschap Moskou vernoemd naar een boerderij met dezelfde naam. En dat kan weer een verwijzing zijn naar Petersburg, maar misschien was het ook wel andersom. Het buurtschap groeide nabij de brug over de Opsterlandse Compagnonsvaart. Hier loopt ook de Peelrug, is er dan ook nog een stukje Brabant in Friesland? Iets meer naar het zuiden ligt het buurtschap Egypte, nabij Nijeberkoop. Ook hier lijkt een boerderij met deze naam de oorsprong voor de Arabische naam van de buurt. Even verderop hebben een aantal mensen Frankrijk als woonadres. Ook weer vernoemd naar een boerderij? Het lijkt er niet op. Historici denken eerder een link met de familienaam Frankena. Er is ook nog een veel leukere verklaring in omloop. Het schijnt dat er in het

buurtschap regelmatig ruzie was tussen buurtbewoners. En dat in een tijd dat er oorlog in Frankrijk was...

OVER DE GROTE PLAS

Een stap over de grote plas kunnen we letterlijk en figuurlijk zetten op de grens van de dorpen Elsloo en Appelscha. Daar ligt het buurtschap Canada, inclusief recreatieplas het Canadameer. Ook hier is de kans groot dat een gelijknamige boerderij de aanleiding is geweest voor de naam. Recreëren in Canada kun je goed combineren met het recreëren in Amerika. Net over de Drentse grens ligt het buurtschap Amerika, in de driehoek Haulerwijk, Een en Zevenhuizen. Ruim honderd jaar geleden gesticht tijdens de ontginning van de grote heidegebieden Steenbergerveld en Eenerveld. Belangrijk deel van Amerika is het recreatiegebied Ronostrand. Eens een zandafgraving, nu een plek waar duizenden mensen 's zomers vermaak zoeken en vinden.

ROUTE

Een fietsroute van 58 km verbindt de 'internationale plekken'.

Start in Klein Groningen op knooppunt 47 en dan 88-01-07-20-72-22-38-28-30-19-21-33-23-82-87-86-81-24-10-55-88-47. Amerika ligt alleen te ver uit de buurt.

Amerika is het best te bereiken vanuit Oosterwolde-centrum via knooppunten 50-54-56-91-98-95-86-65-68-66; lengte: 21 km (enkele reis).

VOORZIENINGEN TURFRROUTE

AANLEGPLAATSEN

Akkrum (Jachthavens: De Drijfveer & Aan het Heechein, Langs de Ljouwerterdyk, It Gearstalt en It Stalt) • **Aldeboarn** (Langs de vaart) • **Appelscha** (Langs de vaart) • **Donkerbroek** (Langs de vaart) • **Gorredijk** (In de passantenhaven, langs de vaart) • **Heerenveen** (Jachthaven de Welle, haventje Nijehaske, Centrum, langs de Engelenvaart) • **Hemrik** (Bij het land-water-knooppunt, boven de sluis) • **Lippenhuizen** (Beneden en boven de sluis) • **Mildam** (Langs de vaart) • **Nij Beets** (Langs de vaart) • **Oldeberkoop** (Passantenhaven De Uutwiek) • **Oosterwolde** (Langs de vaart en bij de sluis) • **Sluis I & Sluis II** • **Wijnjewoude** (Bij de aanlegsteiger, boven de sluis)

De route kent ook diverse vrije ligplaatsen, in beheer bij Recreatieschap Marrekrite.

De maximale aanlegduur is 3x24 uur.
marrekrite.frl

WALSTROOM

Oldeberkoop (passantenhaven)
Hemrik, Donkerbroek, Oosterwolde, Gorredijk, Appelscha (bij de aanlegsteigers en aanlegplaatsen).

DRINKWATER

Gorredijk (passantenhaven en aanlegsteigers)
Hemrik (aanlegsteiger) • **Donkerbroek** (toiletgebouw)
Oosterwolde (toiletgebouw) • **Appelscha** (aanlegsteigers)
Oldeberkoop (passantenhaven).

TOILET EN DOUCHE

Gorredijk (passantenhaven en bij aanlegsteigers boven sluis)
Donkerbroek (aanlegplaatsen)
Oosterwolde (langs vaart ten oosten van Nanningaverlaat)
Appelscha (vaart ZZ, met wasmachine en droger)
Oldeberkoop (passantenhaven, met wasmachine en droger).

AFVALCONTAINERS

Gorredijk (passantenhaven) • **Oldeberkoop** (passantenhaven) • **Bij sluis I en II** in de Tjonger • **Appelscha** (aanlegsteigers en bij Bovenstverlaat) • **Hemrik** (bij sluis) • **Donkerbroek** (bij aanlegplaatsen) • **Oosterwolde** (bij toiletgebouw).

STORTEN CHEMISCH TOILET

Gorredijk (passantenhaven) • **Donkerbroek** (toiletgebouw)
Appelscha (toiletgebouw) • **Oldeberkoop** (passantenhaven).

VUILWATER- EN BILGEWATERPOMPSTATION

Oldeberkoop (passantenhaven)
Appelscha (aanlegsteigers)

TOERISTISCHE INFORMATIEPUNTEN

Akkrum	Hotel Goerres, Kanadeeskestrjitte 45 Jachthaven de Drijfveer, Ulbe Twijnstrawei 31 TIP Havenkantoor Akkrum, Ljouwerterdyk 2a
Appelscha	TIP Appelscha, Boerestreek 23
Bakkeveen	TIP Bakkeveen, Mjûmster Wei 16
Beetsterzwaag	Savour Beetsterzwaag, Hoofdstraat 47
Drachten	VVV Drachten, Museumplein 2
Gorredijk	TIP en Museum Opsterlân, Hoofdstraat 59
Heerenveen	VVV Heerenveen & museum, Minckelersstraat 11
Jubbega	Minicamping Singel, Singel 23
Nieuwehorne	COOP, Schoterlandseweg 43
Noordwolde	Tourist Info Noordwolde, Mandehof 7
Oldeholtwolde	Boerderijcamping De Geele Bosch, Ottersweg 13
Oudega	Camping De Stjelp, It West 4

IEDERE NACHT EEN ANDER BED

Wat is er nu leuker dan iedere nacht weer op een andere verrassende plek te slapen. Bijvoorbeeld omdat je lopend, fietsend of met een sloep iedere dag weer een stukje verder trekt. In de directe nabijheid van de Turfroute zijn overnachtingsmogelijkheden genoeg.

NIJ BEETS

B&B Krûme Swyn

krumeswyn.nl

Boerehiem

boerehiemnijbeets.nl

Natuurhuisje Nij Beets

natuurhuisjenijbeets.nl

TERWISPEL

Vakantieboerderij **Blier Herne**
Gastenverblijf **Alde Hiemen**

GORREDIJK

B&B 't Lytse Hûske

B&B SingelState

singelstate.nl

Huisje Kerkepad

LIPPENHUIZEN

B&B Op it Hiem

HEMRIK

Riley's cottage

WIJNJEWOUDE

Blokhutten De Haneburcht

minicampingdehanenburcht.nl

Chalet Camping Wijnjeterp

campingwijnjeterp.nl

DONKERBROEK

B&B Het West

Joke's Bêd & Brochje

De Gouden Vlo

OLDEBERKOOP

B&B De Elegast

deelegast.nl

Chalets en B&B De Lindevallei

delindevallei.nl

Hotel Lunia • lunia.nl

B&B Bellesza

bedandbreakfastbellesza.nl

MAKKINGA

Bike & Brake Fast

OOSTERWOLDE

Mooiverblijf • mooiverblijf.nl

Angret's Bed & Breakfast

angretsbenb.nl

HOORNSTERZWAAG

Kerkje 1621

origineelovernachten.nl

APPELSCHA

B&B Enjoy • bnbenjoy.nl

Hotel aan de Vaart

hotelaandevaart.nl

B&B Appelscha Aan de diek

aandediek.nl

De Lindehoeve

lindehoeve-appelscha.nl

B&B De Posthoorn

posthoorn-appelscha.nl

RAVENSWOUD

Tala Lodge • talalodge.nl

MILDAM

De Middelste Dam

NOG VEEL MEER

Naast leuke hotels, B&B's, vakantiehuisjes en appartementen zijn er ook veel particulieren die overnachtingsmogelijkheden bieden. Check hiervoor de bekende sites: **airbnb.com**, **booking.com**, **bedandbreakfast.nl**. Mogelijkheden genoeg!

WANDEL- EN FIETSGIDS

In het jaar dat de Turfroute vijftig jaar bestaat doken reisboekenschrijver Fokko Bosker en journalist Janneke Donkerlo in de geschiedenis van de Turfroute en schreven samen de wandel- en fietsgids 'Wandelen en fietsen vanaf de Turfroute in Zuidoost-Friesland'.

Met dit boek in de hand wandel en fiets je de mooiste routes, steeds met de Turfroute als startpunt van je reis. Daarnaast vertellen de auteurs aan de hand van twintig pakkende verhalen bijzondere achtergronden. Zodat je de heerlijke dagen in de rijke Friese natuur nog intenser beleeft. Voor 19,90 euro verkrijgbaar in boekhandel en online.

ANDRÉ EN JANNY

In hun tv-serie Denkend aan Holland ontdekken André van Duin en Janny van der Heijden Nederland vanaf het water. Dan kan de Turfroute natuurlijk niet ontbreken. Zoals van dit duo te verwachten is, werd het een hilarische tocht. Waarbij bleek dat die talrijke sluizen en bruggen helemaal niet zo spannend zijn, als gedacht.

Je beleeft er juist veel plezier. Zeker André had geen stress. “Die bruggen en sluizen, daar heb ik Janny voor.”

André en Janny zijn niet de enige toeristen die hun ervaring op de Turfroute delen.

Zoek op YouTube op Turfroute en je vindt volop leuke filmpjes van Nederlandse en Duitse toeristen.

PAARDEN HOREN ERBIJ

Paarden vind je overal langs de Turfroute. Voor veel bewoners van het platteland is het houden van paarden een populaire hobby. En dat is niet zo gek. Het is een prachtig gebied om er met een paard opuit te trekken. Bijvoorbeeld langs een van de fraaie ruiterroutes.

ruiterennemen.nl

TURFRROUTE.NL

Er zijn ontelbare mogelijkheden om de regio van de Turfroute te ontdekken. Dat blijkt wel uit dit inspiratiemagazine.

Kijk voor nog meer mogelijkheden op de website turfroute.nl Hier vind je ook een overzicht van alle actuele culturele en sportieve activiteiten en evenementen in het gebied.

COLOFON

CONCEPT EN REALISATIE

Sa!Media Gorredijk

TEKSTEN

Arend Waninge, Nynke de Vos en Geertje Luchtenveld

FOTOGRAFIE

Siebe Kuipers, Archief Sa! Media (Sietse de Boer), Marcel van Kammen (beeld Mader) en Stichting Toerisme Regio-marketing Zuidoost Friesland.

VORMGEVING

Ella Knip (webvrouwen.nl)

DIT MAGAZINE IS MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR

De ondernemers van Gorredijk (Whi), de gemeente Opsterland, de gemeente Ooststellingwerf, Gosse van den Bos, Jaimy Bethlehem (VisitGorredijk) en Gerard en Gerk-Jan Rinsma.

DRUK

JanssenPers
Oplage: 30.000

GRATIS

Dit inspiratiemagazine kun je gratis meenemen op heel veel locaties langs de Turfroute.

